

Sociology of Education

Investigating Factors Influencing the Development of Creative Skills in Art Education Teachers in Iraq

Hasanain Ali Moshanah¹ , Faranak Mosavi² *, Khudhair Jasim Rashid Almamori³ , Fariba Karimi⁴

1. PhD Student, Department of Educational Management, Isfahan (Khorasgan) Branch, Islamic Azad University, Isfahan, Iran.
2. Associate Professor, Educational Management Department, Kermanshah Branch, Islamic Azad University, Kermanshah, Iran (Corresponding Author).
3. Assistant Professor, Department of Art Education, University of Babylon, Babylon, Iraq.
4. Associate Professor, Department of Educational Management, Islamic Azad University, Isfahan (Khorasgan) Branch, Isfahan, Iran.

❖ **Corresponding Author Email:** frnkmosavi@yahoo.com

Research Paper	Abstract
<p>Receive: 2023/01/25 Accept: 2024/05/20 Published: 2024/10/14</p> <hr/> <p>Keywords: Creative Skills, Professional Skills, Student Creativity, Teacher Creativity</p> <hr/> <p>Article Cite: Moshanah H, Mosavi F, Almamori KH, Karimi F. (2024). Investigating Factors Influencing the Development of Creative Skills in Art Education Teachers in Iraq, <i>Sociology of Education</i>. 10(2): 231-242.</p>	<p>Purpose: This study aims to examine the factors influencing the development of creative skills in art education teachers in Iraq.</p> <p>Methodology: From a goal perspective, this research is an applied-developmental study, and in terms of data collection, it is a non-experimental (descriptive) study. The statistical population includes all art education teachers in Iraq. The sample size was calculated using Cohen's (1992) power analysis rule and the G*Power software. At a 95% confidence level, with an effect size of 0.15 and a power of 80%, the sample size was estimated to be 163 participants. The analysis of the collected data was performed using SPSS and Smart PLS statistical software.</p> <p>Findings: The results showed that the strategy for developing creative skills had an impact on student creativity, teacher creativity, and fostering creative thinking. Furthermore, the educational system's culture was found to influence the strategy for developing creative skills.</p> <p>Conclusion: The findings also revealed that ethical and professional skills, as well as problem-solving skills, significantly influenced creative skills. Ultimately, creative skills, cognitive competencies, and emotional competencies were found to impact the strategy for developing creative skills.</p>

<https://doi.org/10.22034/ijes.2024.1988315.1383>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

جامعه‌شناسی آموزش و پرورش

بررسی عوامل موثر بر توسعه مهارت‌های خلاق در معلمان آموزش هنر عراق

حسنین علی موشنه^۱، فرانک موسوی^{۲*}، خضیر جاسم راشد المعموری^۳، فریبا کریمی^۴

۱. دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

۲. دانشیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران (نویسنده مسئول).

۳. استادیار، گروه آموزش هنر، دانشگاه بابل، بابل، عراق.

۴. دانشیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

* ایمیل نویسنده مسئول: frnkmosavi@yahoo.com

چکیده	مقاله تحقیقاتی
-------	----------------

هدف: این مطالعه با بررسی عوامل موثر بر توسعه مهارت‌های خلاق در معلمان آموزش هنر عراق انجام شده است.

روش‌شناسی: این پژوهش از نظر هدف یک پژوهش کاربردی-توسعه‌ای است و از منظر روش گردآوری داده‌ها یک پژوهش غیرآزمایشی (توصیفی) است. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه معلمان آموزش هنر عراق می‌باشد. حجم نمونه از قاعده تحلیل توان کوهن (۱۹۹۲) و نرم‌افزار جی‌پاور اندازه‌گیری شد که در سطح اطمینان ۹۵٪ با اندازه اثر ۰/۱۵ و توان آزمون ۸۰٪ حجم نمونه ۱۶۳ نفر برآورد شد. تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده با استفاده از نرم افزار آماری SPSS و Smart PLS صورت گرفته است.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق بر خلاقیت دانش‌آموزان و خلاقیت معلمان و پرورش تفکر خلاق تاثیرگذار بود. فرهنگ نظام آموزش و پرورش بر استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق تاثیرگذار است.

نتیجه‌گیری: نتایج همچنین نشان داد مهارت‌های اخلاقی و حرفه‌ای و مهارت‌های حل مساله بر مهارت‌های خلاق تاثیرگذار است و در نهایت مهارت‌های خلاق، کفایت‌های شناختی و کفایت‌های هیجانی بر استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق تاثیرگذار بود.

مقاله تحقیقاتی

دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۰۵
پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۳۱
انتشار: ۱۴۰۳/۰۷/۲۳

واژگان کلیدی:

مهارت‌های خلاق، مهارت‌های حرفه‌ای، خلاقیت دانش‌آموزان، خلاقیت معلمان.

استناد مقاله:

موشنه ح، موسوی ف، راشد المعموری خ، کریمی ف. (۱۴۰۳). بررسی عوامل موثر بر توسعه مهارت‌های خلاق در معلمان آموزش هنر عراق. جامعه‌شناسی آموزش و پرورش، ۱۰(۲): ۲۳۱-۲۴۲.

<https://doi.org/10.22034/ijes.2024.1988315.1383>

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.23221445.1401.15.1.1.0>

Creative Commons: CC BY 4.0

توسعه مهارت‌های خلاق در معلمان آموزش هنر، به‌عنوان یکی از عوامل کلیدی در ارتقای کیفیت آموزش و پرورش، اهمیت ویژه‌ای دارد. خلاقیت نه تنها به‌عنوان یک مهارت فردی، بلکه به‌عنوان یک ضرورت اجتماعی و اقتصادی در جوامع معاصر شناخته می‌شود (Aziz, 2023). در زمینه آموزش هنر، معلمان نقش محوری در تحریک و تقویت خلاقیت دانش‌آموزان ایفا می‌کنند، زیرا آن‌ها با بهره‌گیری از روش‌ها و استراتژی‌های مناسب می‌توانند محیطی خلاق و نوآورانه را فراهم سازند (Kukkonen & Bolden, 2022; Zahedipour et al., 2022).

خلاقیت در آموزش هنر به‌عنوان یک ابزار قدرتمند برای توسعه تفکر انتقادی، حل مسئله و توانایی‌های نوآورانه دانش‌آموزان مطرح شده است (Ajdari et al., 2023; Shoghi et al., 2023; Rezazadeh et al., 2023; al., 2022). هنر به دانش‌آموزان امکان می‌دهد تا ایده‌ها و احساسات خود را به‌صورت بصری بیان کنند و از این طریق به درک عمیق‌تری از جهان پیرامون خود دست یابند (Mostert, 2022). تحقیقات نشان می‌دهد که آموزش هنر می‌تواند به بهبود مهارت‌های شناختی و هیجانی دانش‌آموزان کمک کند (Castro et al., 2022). معلمان به‌عنوان تسهیل‌گران اصلی در فرآیند یادگیری، نقش اساسی در توسعه خلاقیت دانش‌آموزان دارند (Fielding et al., 2023). آن‌ها می‌توانند با ایجاد محیط‌های یادگیری حمایتی و استفاده از روش‌های تدریس خلاق، انگیزه و اشتیاق دانش‌آموزان را افزایش دهند (Tam, 2023). به‌ویژه در آموزش هنر، معلمان می‌توانند با تشویق دانش‌آموزان به تجربه و اکتشاف، خلاقیت آن‌ها را تحریک کنند (Ülger, 2020).

در عراق، نظام آموزشی با چالش‌های متعددی مواجه است که توسعه مهارت‌های خلاق را تحت تأثیر قرار می‌دهد (Hussein et al., 2020). کمبود منابع، نبود برنامه‌های آموزشی مدون و فقدان آموزش‌های تخصصی برای معلمان از جمله این چالش‌هاست (Salman Al-Oda et al., 2024). علاوه بر این، فرهنگ سازمانی و نگرش‌های سنتی نسبت به آموزش می‌تواند مانعی برای نوآوری و خلاقیت باشد (Farahi et al., 2022).

مهارت‌های حرفه‌ای و اخلاقی معلمان، از عوامل مهم در توسعه مهارت‌های خلاق است (Bezemchuk, 2023). معلمانی که دارای مهارت‌های حرفه‌ای قوی هستند، می‌توانند به‌طور مؤثرتر از روش‌های تدریس خلاق استفاده کنند و محیط یادگیری مناسبی را فراهم آورند. همچنین، تعهد به اصول اخلاقی و حرفه‌ای می‌تواند اعتماد و احترام متقابل بین معلم و دانش‌آموز را تقویت کند (Castro et al., 2022). همچنین، فناوری‌های نوین مانند هوش مصنوعی و واقعیت مجازی می‌توانند ابزارهای مؤثری برای تقویت خلاقیت در آموزش هنر باشند (Rong et al., 2022; Wei-ying et al., 2022). این فناوری‌ها امکان ارائه تجربیات یادگیری تعاملی و غنی را فراهم می‌کنند که می‌تواند انگیزه و مشارکت دانش‌آموزان را افزایش دهد. با این حال، برای بهره‌گیری مؤثر از این فناوری‌ها، نیاز به آموزش و حمایت مناسب از معلمان وجود دارد (Shimizu et al., 2021).

از سوی دیگر، فرهنگ سازمانی مدارس و نظام آموزشی نقش تعیین‌کننده‌ای در توسعه خلاقیت دارد (Fielding et al., 2023). محیط‌های یادگیری که از نوآوری، تنوع و تجربه حمایت می‌کنند، می‌توانند خلاقیت را در معلمان و دانش‌آموزان تقویت کنند (Kukkonen & Bolden, 2022). در مقابل، محیط‌های محدودکننده و ساختارهای سخت‌گیرانه می‌توانند خلاقیت را سرکوب کنند (Robinson et al., 2019). علاوه بر این، مهارت‌های حل مسئله به‌عنوان یکی از عناصر اساسی در خلاقیت شناخته می‌شوند. معلمان با توسعه این مهارت‌ها می‌توانند به دانش‌آموزان کمک کنند تا به‌صورت خلاقانه با چالش‌ها مواجه شوند و راه‌حل‌های نوآورانه ارائه دهند (Anđelković et al., 2020). این مهارت‌ها می‌توانند از طریق فعالیت‌های آموزشی متنوع و چالش‌برانگیز تقویت شوند (Nagai et al., 2019).

یکی از نظریه‌های مهم در زمینه خلاقیت، نظریه مؤلفه‌ای آمیبیل است که بر تعامل میان مهارت‌های تخصصی، فرآیندهای خلاق و انگیزش درونی تأکید دارد (Kukkonen & Bolden, 2022). بر اساس این نظریه، معلمان با توسعه مهارت‌های تخصصی و تشویق انگیزش درونی در دانش‌آموزان، می‌توانند خلاقیت را تقویت کنند. این رویکرد در آموزش هنر می‌تواند به طراحی فعالیت‌هایی منجر شود که به توسعه خلاقیت و نوآوری در دانش‌آموزان کمک کند (Tam, 2023). علاوه بر این، رهبری تحول‌گرا و نوآوری سازمانی نیز به‌عنوان عوامل تأثیرگذار بر خلاقیت معلمان شناخته شده‌اند (Ripki et al., 2020). محیط‌های آموزشی که از نوآوری و خلاقیت حمایت می‌کنند، می‌توانند انگیزه معلمان را برای به‌کارگیری روش‌های تدریس خلاق افزایش دهند (Wei-ying et al., 2022). این موضوع نشان می‌دهد که برای توسعه مهارت‌های خلاق در معلمان آموزش هنر، توجه به ساختارها و فرهنگ سازمانی مدارس ضروری است (Ling et al., 2022). در نهایت، آموزش هنر به‌عنوان یک ابزار قدرتمند برای توسعه تفکر انتقادی و مهارت‌های نوآورانه شناخته شده است (Lukaka, 2023). طبق تحقیقات، مشارکت فعال در فعالیت‌های هنری می‌تواند به بهبود مهارت‌های شناختی، هیجانی و اجتماعی دانش‌آموزان منجر شود (Ankyiah, 2023). این امر تأکید می‌کند که توسعه مهارت‌های خلاق در معلمان آموزش هنر نه تنها برای خود آن‌ها، بلکه برای پیشرفت کلی نظام آموزشی و جامعه ضروری است (Hartatik, 2023).

همچنین، مطالعات متعددی در سراسر جهان به بررسی عوامل مؤثر بر توسعه مهارت‌های خلاق در معلمان آموزش هنر پرداخته‌اند. برای مثال، Ülger (2020) به بررسی معیارهای پیش‌بینی مهارت‌های خلاق در آموزش هنر پرداخته است (Ülger, 2020). Zhao (2023) نیز به نقش هوش مصنوعی در آموزش هنر و طراحی در عصر اینترنت اشاره کرده است (Zhao, 2023). علاوه بر این، تحقیقات نشان می‌دهد که آموزش هنر می‌تواند به توسعه مهارت‌های شناختی و هیجانی کمک کند (Boichenko et al., 2021). با توجه به محدودیت‌های پژوهشی در زمینه توسعه مهارت‌های خلاق در معلمان آموزش هنر در عراق، این پژوهش با هدف بررسی عوامل مؤثر بر توسعه مهارت‌های خلاق در معلمان آموزش هنر عراق انجام شد.

روش‌شناسی

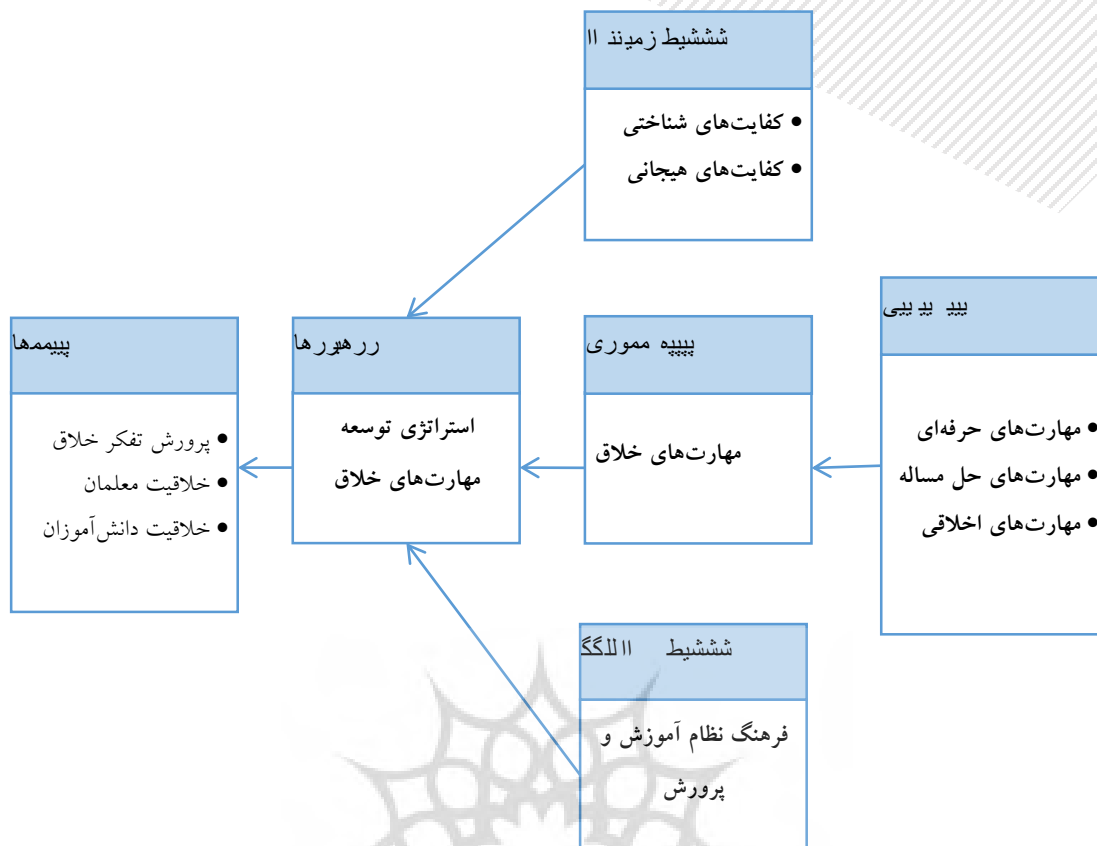
پژوهش حاضر، بر اساس هدف یک پژوهش کاربردی-توسعه‌ای است زیرا در صدد بررسی عوامل مؤثر بر توسعه مهارت‌های خلاق در معلمان آموزش هنر عراق است. از سوی دیگر با توجه به این مهم که در این پژوهش از روش‌های مطالعه کتابخانه‌ای و روش‌های میدانی نظیر مصاحبه نیمه‌ساختاریافته استفاده شده، می‌توان اذعان داشت که پژوهش حاضر بر اساس روش گردآوری داده‌ها یک پژوهش پیمایشی-مقطعی محسوب می‌شود. جامعه آماری شامل کلیه معلمان آموزش هنر عراق می‌باشند. در این مطالعه برای محاسبه حجم نمونه کلیه معلمان آموزش هنر عراق از برای برآورد حجم نمونه از قاعده تحلیل توان کوهن (۱۹۹۲) و نرم‌افزار G*Power استفاده می‌شود. در سطح اطمینان ۹۵٪ با اندازه اثر ۰/۱۵ و توان آزمون ۸۰٪ حجم نمونه ۱۶۳ نفر برآورد شد.

داده‌های مورد نیاز این پژوهش، از طریق ابزار پرسشنامه استاندارد جمع‌آوری شد. برای بررسی روایی ابزار سنجش از روایی صوری استفاده شده است. بدین صورت که ابزار سنجش در اختیار چند تن از اساتید دانشگاه و خبرگان در این زمینه قرار داده شد و از آن‌ها درباره پرسشنامه نظرسنجی شده و اصلاح‌های آنان لحاظ شد. همچنین برای بررسی روایی سازه متغیرها از الگوی اندازه‌گیری استفاده شد که در قسمت تحلیل داده‌ها به آن پرداخته شده است. پایایی ابزار سنجش نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ آزمون شد که پایایی متغیرهای پژوهش بالای ۰/۷ بود که نشان از پایایی خوب پرسشنامه می‌باشد. همچنین پس از جمع‌آوری داده‌ها از طریق پرسشنامه، با استفاده از نرم‌افزار PLS، اطلاعات به دست آمده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته شد.

یافته‌ها

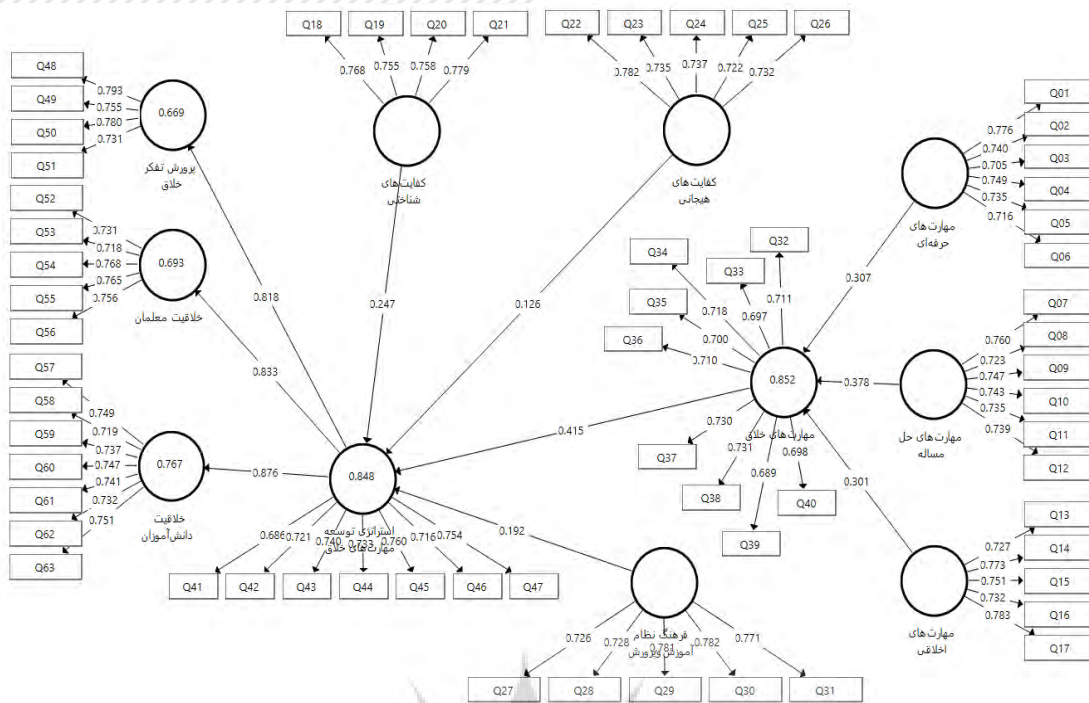
در این مطالعه ۱۶۳ پرسشنامه توزیع شد که از منظر جنسیت ۹۶ نفر (۵۹٪) مرد و ۶۷ نفر (۴۱٪) زن بودند. از منظر سن ۴۲ نفر (۲۶٪) کمتر از ۳۵ سال، ۷۴ نفر (۴۵٪) بین ۴۰ تا ۵۰ سال و ۴۷ نفر (۲۹٪) نیز ۴۵ سال و بیشتر سن داشتند. از منظر تحصیلات ۲۴ نفر (۱۵٪) کارشناسی و کمتر، ۹۲ نفر (۵۶٪) کارشناسی ارشد و ۴۷ نفر (۲۹٪) دکتری داشتند. در پایان از منظر سابقه کاری ۳۹ نفر (۲۴٪) کمتر از ۱۰ سال، ۵۵ نفر (۳۴٪) بین ۱۰ تا ۱۵ سال، ۳۸ نفر (۲۳٪) بین ۱۵ تا ۲۰ سال و ۳۱ نفر (۱۹٪) نیز بیش از ۲۰ سال سابقه کاری داشتند. با توجه به ادبیات نظری که بیان شد، مدل مفهومی زیر تدوین شد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مركز جمع‌علوم انسانی

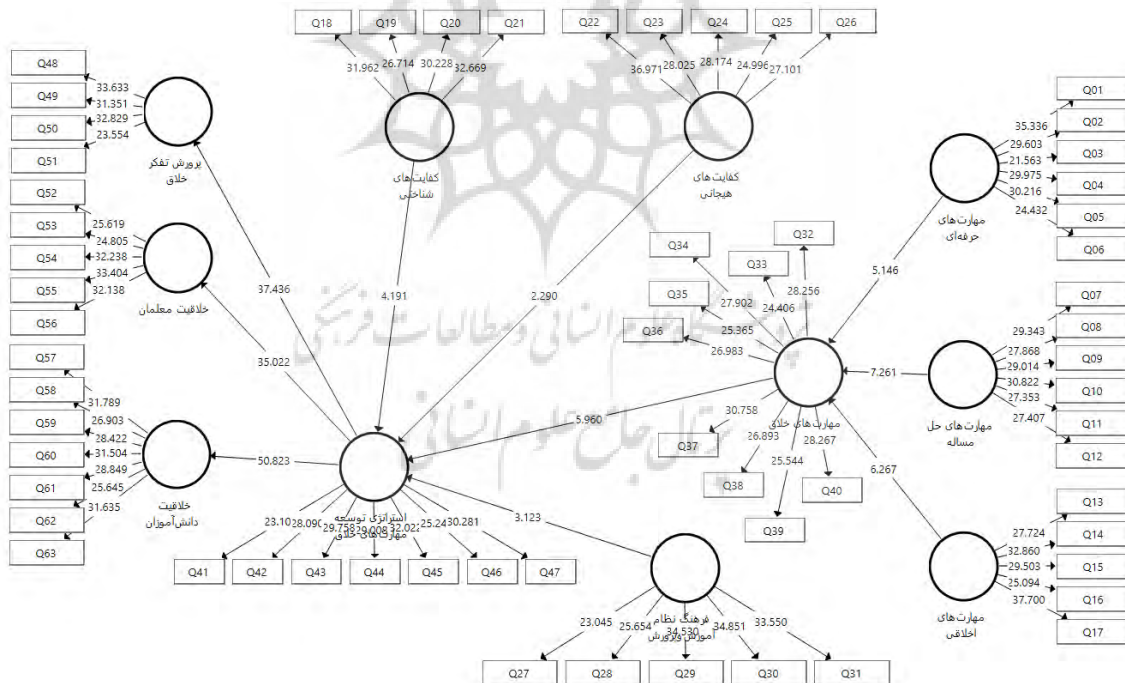

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

برای اعتبارسنجی مدل از تکنیک حداقل مربعات جزئی استفاده شد. نتایج حاصل از اجرای مدل در حالت تخمین استاندارد، جهت و شدت رابطه میان متغیرها را نشان می‌دهد. خروجی نرم افزار Smart PLS برای تخمین استاندارد در شکل زیر ارائه شده است. برای بررسی معناداری روابط متغیرهای مدل از روش خودگردان سازی (بوت استراپ) استفاده شد که آماره t را به دست می‌دهد. در سطح خطای ۵٪ اگر مقدار آماره بوت استراپینگ بزرگتر از ۱/۹۶ باشد همبستگی‌های مشاهده شده معنادار است. آماره t و مقدار بوت استراپینگ برای سنجش معناداری روابط نیز در شکل زیر آمده است.

شکل ۲. خروجی اعتبارسنجی مدل با روش حداقل مربعات جزئی

شکل ۳. معناداری روابط متغیرها با روش حداقل مربعات جزئی (بوت‌استرایپینگ)

بخش بیرونی (مدل اندازه‌گیری) نشان می‌دهد گویه‌هایی که برای سنجش هر یک از عوامل اصلی در نظر گرفته شده، از اعتبار کافی برخوردار است. قدرت رابطه بین گویه‌ها با عوامل مربوط بوسیله بارعاملی و معناداری آن‌ها با آماره t مورد سنجش قرار می‌گیرد. نتایج مدل بیرونی (مدل اندازه‌گیری) در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۱. نتایج مدل بیرونی (مدل اندازه‌گیری)

آماره تی	بارعاملی	گویه‌ها
۳۵/۳۳۶	۰/۷۷۶	Q01 → مهارت‌های حرفه‌ای
۲۹/۶۰۳	۰/۷۴۰	Q02 → مهارت‌های حرفه‌ای
۲۱/۵۶۳	۰/۷۰۵	Q03 → مهارت‌های حرفه‌ای
۲۹/۹۷۵	۰/۷۴۹	Q04 → مهارت‌های حرفه‌ای
۳۰/۲۱۶	۰/۷۳۵	Q05 → مهارت‌های حرفه‌ای
۲۴/۴۳۲	۰/۷۱۶	Q06 → مهارت‌های حرفه‌ای
۲۹/۳۴۳	۰/۷۶۰	Q07 → مهارت‌های حل مساله
۲۷/۸۶۸	۰/۷۲۳	Q08 → مهارت‌های حل مساله
۲۹/۰۱۴	۰/۷۴۷	Q09 → مهارت‌های حل مساله
۳۰/۸۲۲	۰/۷۴۳	Q10 → مهارت‌های حل مساله
۲۷/۳۵۳	۰/۷۳۵	Q11 → مهارت‌های حل مساله
۲۷/۴۰۷	۰/۷۳۹	Q12 → مهارت‌های حل مساله
۲۷/۷۲۴	۰/۷۲۷	Q13 → مهارت‌های اخلاقی
۳۲/۸۶	۰/۷۷۳	Q14 → مهارت‌های اخلاقی
۲۹/۵۰۳	۰/۷۵۱	Q15 → مهارت‌های اخلاقی
۲۵/۰۹۴	۰/۷۳۲	Q16 → مهارت‌های اخلاقی
۳۷/۷	۰/۷۸۳	Q17 → مهارت‌های اخلاقی
۳۱/۹۶۲	۰/۷۶۸	Q18 → کفایت‌های شناختی
۲۶/۷۱۴	۰/۷۵۵	Q19 → کفایت‌های شناختی
۳۰/۲۲۸	۰/۷۵۸	Q20 → کفایت‌های شناختی
۳۲/۶۶۹	۰/۷۷۹	Q21 → کفایت‌های شناختی
۳۶/۹۷۱	۰/۷۸۲	Q22 → کفایت‌های هیجانی
۲۸/۰۲۵	۰/۷۳۵	Q23 → کفایت‌های هیجانی
۲۸/۱۷۴	۰/۷۳۷	Q24 → کفایت‌های هیجانی
۲۴/۹۹۶	۰/۷۲۲	Q25 → کفایت‌های هیجانی
۲۷/۱۰۱	۰/۷۳۲	Q26 → کفایت‌های هیجانی
۲۳/۰۴۵	۰/۷۲۶	Q27 → فرهنگ نظام آموزش و پرورش
۲۵/۶۵۴	۰/۷۲۸	Q28 → فرهنگ نظام آموزش و پرورش
۳۴/۵۳	۰/۷۸۱	Q29 → فرهنگ نظام آموزش و پرورش
۳۴/۸۵۱	۰/۷۸۲	Q30 → فرهنگ نظام آموزش و پرورش
۳۳/۵۵	۰/۷۷۱	Q31 → فرهنگ نظام آموزش و پرورش
۲۸/۲۵۶	۰/۷۱۱	Q32 → مهارت‌های خلاق
۲۴/۴۰۶	۰/۶۹۷	Q33 → مهارت‌های خلاق
۲۷/۹۰۲	۰/۷۱۸	Q34 → مهارت‌های خلاق
۲۵/۳۶۵	۰/۷۰۰	Q35 → مهارت‌های خلاق
۲۶/۹۸۳	۰/۷۱۰	Q36 → مهارت‌های خلاق
۳۰/۷۵۸	۰/۷۳۰	Q37 → مهارت‌های خلاق
۲۶/۸۹۳	۰/۷۳۱	Q38 → مهارت‌های خلاق
۲۵/۵۴۴	۰/۶۸۹	Q39 → مهارت‌های خلاق

۲۸/۲۶۷	-/۶۹۸	Q40 → مهارت‌های خلاق
۲۳/۱۰۴	-/۶۸۶	Q41 → استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق
۲۸/۰۹	-/۷۲۱	Q42 → استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق
۲۹/۷۵۸	-/۷۴۰	Q43 → استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق
۲۹/۰۰۸	-/۷۳۳	Q44 → استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق
۳۲/۰۲۲	-/۷۶۰	Q45 → استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق
۲۵/۲۴۳	-/۷۱۶	Q46 → استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق
۳۰/۲۸۱	-/۷۵۴	Q47 → استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق
۳۳/۶۳۳	-/۷۹۳	Q48 → پرورش تفکر خلاق_
۳۱/۳۵۱	-/۷۵۵	Q49 → پرورش تفکر خلاق_
۳۲/۸۲۹	-/۷۸۰	Q50 → پرورش تفکر خلاق_
۲۳/۵۵۴	-/۷۳۱	Q51 → پرورش تفکر خلاق_
۲۵/۶۱۹	-/۷۳۱	Q52 → خلاقیت معلمان
۲۴/۸۰۵	-/۷۱۸	Q53 → خلاقیت معلمان
۳۲/۲۳۸	-/۷۶۸	Q54 → خلاقیت معلمان
۳۳/۴۰۴	-/۷۶۵	Q55 → خلاقیت معلمان
۳۲/۱۳۸	-/۷۵۶	Q56 → خلاقیت معلمان
۳۱/۷۸۹	-/۷۴۹	Q57 → خلاقیت دانش‌آموزان
۲۶/۹۰۳	-/۷۱۹	Q58 → خلاقیت دانش‌آموزان
۲۸/۴۲۲	-/۷۳۷	Q59 → خلاقیت دانش‌آموزان
۳۱/۵۰۴	-/۷۴۷	Q60 → خلاقیت دانش‌آموزان
۲۸/۸۴۹	-/۷۴۱	Q61 → خلاقیت دانش‌آموزان
۲۵/۶۴۵	-/۷۳۲	Q62 → خلاقیت دانش‌آموزان
۳۱/۶۳۵	-/۷۵۱	Q63 → خلاقیت دانش‌آموزان

مقادیر بارهای عاملی مشاهده شده بزرگتر از ۰/۵ بدست آمده است و آماره t نیز بزرگتر از ۱/۹۶ می‌باشد. بنابراین مدل بیرونی (اندازه‌گیری) مورد تایید می‌باشد.

خلاصه نتایج بخش ساختاری مدل (روابط میان سازه‌های مدل) در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۲. خلاصه نتایج بخش ساختاری مدل (روابط سازه‌های مدل)

نتیجه	معناداری	آماره t	ضریب مسیر	رابطه
تایید	-/۰۰۰	۵۰,۸۲۳	-/۸۷۶	استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق ← خلاقیت دانش‌آموزان
تایید	-/۰۰۰	۳۵,۰۲۲	-/۸۳۳	استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق ← خلاقیت معلمان
تایید	-/۰۰۰	۳۷,۴۳۶	-/۸۱۸	استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق ← پرورش تفکر خلاق_
تایید	۰,۰۰۲	۳,۱۲۳	-/۱۹۲	فرهنگ نظام آموزش و پرورش ← استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق
تایید	-/۰۰۰	۶,۲۶۷	-/۳۰۱	مهارت‌های اخلاقی ← مهارت‌های خلاق
تایید	-/۰۰۰	۵,۱۴۶	-/۳۰۷	مهارت‌های حرفه‌ای ← مهارت‌های خلاق
تایید	-/۰۰۰	۷,۲۶۱	-/۳۷۸	مهارت‌های حل مساله ← مهارت‌های خلاق
تایید	-/۰۰۰	۵,۹۶	-/۴۱۵	مهارت‌های خلاق ← استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق
تایید	-/۰۰۰	۴,۱۹۱	-/۲۴۷	کفایت‌های شناختی ← استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق
تایید	۰,۰۲۲	۲,۲۹	-/۱۲۶	کفایت‌های هیجانی ← استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج این پژوهش نشان داد که استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق بر خلاقیت دانش‌آموزان، خلاقیت معلمان و پرورش تفکر خلاق تأثیر معناداری دارد. این یافته‌ها با تحقیقات پیشین همسو است که تأکید می‌کنند توسعه مهارت‌های خلاق در معلمان می‌تواند به بهبود خلاقیت و نوآوری در دانش‌آموزان منجر شود (Aziz, 2023; Tam, 2023). به‌عنوان مثال، Aziz (2023) در مطالعه‌ای به تأثیر شخصیت معلمان بر مهارت‌های تفکر خلاق دانش‌آموزان اشاره کرده است (Aziz, 2023).

همچنین، تأثیر فرهنگ نظام آموزش و پرورش بر استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق تأیید شد. این موضوع نشان‌دهنده اهمیت محیط سازمانی و فرهنگی در تقویت یا محدود کردن خلاقیت معلمان است (Kukkonen و Bolden (2022) تأکید می‌کنند که فرهنگ سازمانی مدارس می‌تواند نقش مهمی در پرورش خلاقیت در کلاس‌های هنر داشته باشد (Kukkonen & Bolden, 2022). در همین راستا، Farahi و همکاران (۲۰۲۲) به اهمیت رهبری آموزشی اخلاقی در افزایش مسئولیت‌پذیری اجتماعی و بهبود فرهنگ سازمانی اشاره کرده‌اند (Farahi et al., 2022).

نتایج همچنین نشان داد که مهارت‌های اخلاقی و حرفه‌ای و مهارت‌های حل مسئله بر مهارت‌های خلاق تأثیرگذار هستند. این یافته با تحقیقات Andelković و همکاران (۲۰۲۰) همخوانی دارد که بیان می‌کنند تحریک خلاقیت می‌تواند به توسعه صلاحیت‌های کارآفرینی در دانش‌آموزان و معلمان کمک کند (Andelković et al., 2020). علاوه بر این، Ripki و همکاران (۲۰۲۰) به تأثیر رهبری تحول‌گرا بر خلاقیت معلمان در مدارس اشاره کرده‌اند که نشان‌دهنده اهمیت مهارت‌های حرفه‌ای در توسعه خلاقیت است (Ripki et al., 2020).

در ارتباط با تأثیر مهارت‌های حل مسئله، Tam (2023) نشان داده است که یکپارچه‌سازی روش‌های آموزشی تفکر خلاق می‌تواند به بهبود مهارت‌های خلاق در دانشجویان هنر منجر شود (Tam, 2023). این موضوع نشان می‌دهد که تقویت مهارت‌های حل مسئله در معلمان می‌تواند به توسعه خلاقیت در آن‌ها و در نهایت در دانش‌آموزان کمک کند.

نتیجه دیگر پژوهش حاکی از آن است که مهارت‌های خلاق، کفایت‌های شناختی و کفایت‌های هیجانی بر استراتژی توسعه مهارت‌های خلاق تأثیر دارند. این یافته با تحقیقات Castro و همکاران (۲۰۲۲) همسو است که به طراحی تجربیات هنری برای توسعه ظرفیت‌های همدلی و مهارت‌های هیجانی اشاره کرده‌اند (Castro et al., 2022). همچنین، Mostert (2022) به نقش آموزش هنر در توسعه مهارت‌های شناختی از طریق آموزش ادراکی بصری پرداخته است (Mostert, 2022).

به‌طور کلی، نتایج این پژوهش نشان‌دهنده آن است که توسعه مهارت‌های خلاق در معلمان آموزش هنر نه تنها به بهبود خلاقیت و نوآوری در دانش‌آموزان منجر می‌شود، بلکه می‌تواند فرهنگ سازمانی و محیط آموزشی را نیز تحت تأثیر قرار دهد. این موضوع اهمیت سرمایه‌گذاری در آموزش و توسعه حرفه‌ای معلمان را برجسته می‌کند.

این پژوهش با وجود تلاش برای دقت و جامعیت، با چند محدودیت مواجه بود. نخست، جامعه آماری پژوهش تنها شامل معلمان آموزش هنر در عراق بود که ممکن است تعمیم نتایج به سایر مناطق یا رشته‌های آموزشی را محدود کند. دوم، استفاده از روش‌های توصیفی و عدم بهره‌گیری از روش‌های کیفی عمیق‌تر ممکن است برخی از جنبه‌های پیچیده‌تر موضوع را نادیده گرفته باشد. همچنین، محدودیت در دسترسی به منابع و فناوری‌های نوین در برخی مناطق می‌تواند بر پاسخ‌های معلمان تأثیر گذاشته باشد.

برای گسترش دانش در این زمینه، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آینده به بررسی تأثیر برنامه‌های آموزشی خاص برای توسعه مهارت‌های خلاق در معلمان بپردازند. همچنین، انجام مطالعات مقایسه‌ای بین مناطق مختلف یا بین رشته‌های آموزشی می‌تواند به درک بهتر تفاوت‌ها و شباهت‌ها کمک کند. استفاده از روش‌های کیفی مانند مصاحبه‌های عمیق یا مطالعه موردی نیز می‌تواند به کشف جزئیات بیشتر در مورد تجربیات و دیدگاه‌های معلمان منجر شود.

با توجه به یافته‌های پژوهش، توصیه می‌شود که نظام آموزش و پرورش عراق برنامه‌های توسعه حرفه‌ای را برای معلمان آموزش هنر طراحی و اجرا کند که بر تقویت مهارت‌های خلاق، مهارت‌های حل مسئله و مهارت‌های اخلاقی و حرفه‌ای تمرکز دارند. ایجاد محیط‌های آموزشی حمایت‌کننده از خلاقیت و نوآوری و بهره‌گیری از فناوری‌های نوین می‌تواند به بهبود کیفیت آموزش هنر کمک کند. همچنین، ترویج فرهنگ سازمانی که از خلاقیت حمایت می‌کند، می‌تواند به توسعه مهارت‌های خلاق در معلمان و دانش‌آموزان منجر شود.

تشکر و قدرانی

بدین وسیله پژوهشگران از شرکت کنندگان در پژوهش به دلیل مشارکت فعال در پژوهش و از مسئولان آن‌ها به دلیل موافقت جهت انجام پژوهش و انجام پرسشنامه تقدیر و تشکر می‌شود.

References

- Ajdari, M., Eftekhar Saadi, Z., Borna, M. R., & Safarzadeh, S. (2022). The Effectiveness of Time Management on School Commitment and Creativity of Second High School Girls in Ahvaz. *Sociology of Education*, 8(1), 178-189. [DOI]
- Anđelković, A., Stošić, M. S., & Stanković, D. (2020). Developing Entrepreneurial Competencies in Students and Teachers by Stimulating Creativity. 187-203. [DOI]
- Ankyiah, F. (2023). When the Artist Studio Is Alive, Art Is Alive: Empowering Art Educators and Students Through Live Studio Practice. *Asian Research Journal of Arts & Social Sciences*, 21(1), 1-11. [DOI]
- Aziz, R. (2023). Creativity in Higher Education: The Effect of Personality on Students' Creative Thinking Skills. *Thinking Skills and Creativity Journal*, 6(1), 44-51. [DOI]
- Bezemchuk, L. (2023). Engaging Music-Pedagogy Students in Online Course. *The Modern Higher Education Review*(8). [DOI]
- Boichenko, M., ЧИСТЯКОВА, I., & Boichenko, A. (2021). Creative Individuality of the Pupils of Out-of-School Education Institutions of Artistic-Aesthetic Direction: Essence and Structure. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal Pedagogical Sciences*(4(107)), 5-13. [DOI]
- Castro, R. M. d., Alvariñas-Villaverde, M., Juste, M. R. P., & Domínguez-Lloria, S. (2022). Designing and Evaluation of an Artistic Experience for the Development of Empathic Capacity: "Stepping Into Others' Shoes". *Brain Sciences*, 12(11), 1565. [DOI]
- Farahi, M., Maharati, Y., & Malekzadeh, G. (2022). Enumerating the components of ethical educational leadership and examining its impact on the social responsibility of faculty members in Iraqi universities. *Political Sociology of Iran*, 5(8), 2004-2025. [DOI]
- Fielding, K., Maslin, K., & Murcia, K. (2023). 'I Can't Draw, Sing or Dance to Save My Life!': Educator and Parent Implicit Theories of Creativity. *Australasian Journal of Early Childhood*, 48(2), 148-162. [DOI]
- Hartatik, H. (2023). The Influence of Arts Education on Creativity and Innovation in Community Development. *WSSHS*, 1(05), 219-226. [DOI]
- Hussein, M. H., Ow, S. H., Ibrahim, I., & Mahmoud, M. A. (2020). Measuring Instructors Continued Intention to Reuse Google Classroom in Iraq: A Mixed-Method Study During COVID-19. *Interactive Technology and Smart Education*. [DOI]
- Kukkonen, T., & Bolden, B. (2022). Nurturing Creativity in the Visual Arts Classroom Understanding Teacher Strategies Through Amabile's Componential Theory. *The Canadian Review of Art Education*, 49(1), 46-62. [DOI]
- Ling, Y., Wei, J., & Zhou, J. (2022). How Job Tenure Weakens the Positive Influence of Education on Creative Performance Through Task Performance. *Sustainability*, 14(1), 537. [DOI]
- Lukaka, D. (2023). Art Education and Its Impact on Creativity and Critical Thinking Skills: A Review Literature. *Ijah*, 1(1), 31-39. [DOI]
- Mostert, W. (2022). The Construction of Knowledge Through Visual Perceptual Training in Visual Arts. *South African Journal of Childhood Education*, 12(1). [DOI]
- Nagai, Y., Shimogoori, A., Minatsu, A., & Georgiev, G. V. (2019). Future Learning and Design Creativity Competency. *Proceedings of the Design Society International Conference on Engineering Design*, 1(1), 499-508. [DOI]
- Rezazadeh, M., Hosseinzadeh, B., & hosseini daroon kalaie, z. (2023). The Designing a Model of Effect of Research-Based Teaching Management on Metacognition Management with Mediating Role of Organizational Climate (Case Study: Mazandaran Education Department). *Sociology of Education*, 9(1), 215-230. [DOI]
- Ripki, A. J. H., Murni, S., Wahyudi, M., Suryadi, S., Burmansah, B., Wulandari, A., & Cletus, S. (2020). How Does Transformational Leadership on School Leaders Impact on Teacher Creativity in Vocational High Schools? *Universal Journal of Educational Research*, 8(10), 4642-4650. [DOI]
- Robinson, Y., Paraskevopoulou, A., & Hollingworth, S. (2019). Developing 'Active Citizens': Arts Award, Creativity and Impact. *British Educational Research Journal*, 45(6), 1203-1219. [DOI]
- Rong, Q., Lian, Q., & Tang, T. (2022). Research on the Influence of AI and VR Technology for Students' Concentration and Creativity. *Frontiers in psychology*, 13. [DOI]
- Salman Al-Oda, A. H., Sadeghi, M., Al-Murshidi, R. H. A., & Sharifi, S. (2024). Investigating the Relationship Between Talent Management Implementation Categories in the Basra Province Education Organization [Research Article]. *Iranian Journal of Educational Sociology*, 7(1), 1-9. [DOI]
- Shimizu, D., Yomogida, I., Wang, S., & Okada, T. (2021). Exploring the Potential of Art Workshop: An Attempt to Foster People's Creativity in an Online Environment. *Creativity Theories – Research – Applications*, 8(1), 89-107. [DOI]
- Shoghi, B., Mohammadi, A., & Pirkhaefi, A. (2023). The Mediating Role of Mindfulness in the Relationship between Cognitive Abilities and Wisdom in Students. *Sociology of Education*, 8(2), 262-273. [DOI]
- Tam, C. O. (2023). Integrating Creative Thinking Skills Pedagogies Into a Higher Education Visual Arts Course. *International Journal of Art & Design Education*, 42(1), 16-32. [DOI]
- Ülger, K. (2020). A Review of the Criteria of the Prediction of Students' Creative Skills in the Visual Arts Education. *Creativity Studies*, 13(2), 510-531. [DOI]

- Wei-ying, W., Tien, L.-C., & Du, Y.-Q. (2022). Based on VR Technology the Influence of School Organizational Innovation Atmosphere Artistic Creativity of University Students: Mediating Role of Flow Experience. *International Journal of Information and Education Technology*, 12(2), 123-131. [DOI]
- Zahedipour, M., Oladian, M., & Hosseini, S. R. (2022). Presenting the Model of Effective Schools Based on Learning Organization (Case study: Elementary Schools in Tehran). *Sociology of Education*, 7(2), 229-240. [DOI]
- Zhao, Y. (2023). A Comparative Study of Art and Design Education in the Internet + Era Empowered by AI. 355-363. [DOI]

